

InvandrarAkademin i Borås

- Mångfaldens högskola

Nyanländas egen medverkan i akademisk kompletteringsutbildning

- exempel på utvecklingsprojekt

Ulf Hanning

Följande erfarenheter, observationer och slutsatser har vunnits hittills:

- Invandrade akademiker har ofta förlorat självförtroendet och hoppet om en bättre framtid. Därför måste framtidstron om den egna förmågans möjligheter stärkas.
- Utvärdering av reell kompetens som komplement till Högskoleverkets formella utvärdering av utländska akademiska meriter måste ske.
- Attityder måste uppmärksammas och bearbetas. Skall en främling/utlänning som man inte känner, betraktas som en blivande vän eller som en potentiell fiende?
- Efterfrågan och innehållsliga krav måste också komma från samhälle och arbetsliv.
- Mycken kraft måste ägnas åt interkulturell kommunikation såväl gällande utbildning för invandrade akademiker som för svenska studenter.

Ulf Hanning är rektors rådgivare och ansvarig för internationaliserings- och globaliseringsfrågor på rektorsnivå vid Högskolan i Borås, samt projektledare för InvandrarAkademin i Borås-Mångfaldens högskola. Därutöver är Ulf Hanning Dr. h.c. och professor vid Plekhanov Russian Academy of Economics, Moskva, i ledarskap och konfliktlösning. ulf.hanning@hb.se

Bakgrund

Flyktingmottagningen i Borås kommun tar emot cirka 200 flyktingar per år enligt ett löpande avtal med Integrationsverket. Flyktingarna genomgår ett omfattande introduktionsprogram under upp till tre år, för att kunna integreras i samhället så snabbt som möjligt. Flyktingmottagningen har det totala ansvaret för flyktingarna under denna tid och

söker genom olika åtgärder göra introduktionstiden så kort och effektiv som möjligt. Programmet måste därför erbjuda många olika alternativa utbildningar, för att kunna erbjuda flyktingarna individuellt anpassade lösningar. Utöver de som är flyktingar, finns ett betydande antal invandrare som ej har flyktingstatus, som flyttar till Borås med omnejd varje år, för närvarande omkring 100 personer (7).

I introduktionsarbetet finns ett gränsöverskridande samarbete mellan olika aktörer i Borås. Flyktingmottagningen samarbetar med Komvux (Ramnås-skolan) om SFI undervisningen och med Arbetsförmedlingen SamverkansResursen, när det gäller arbete och/eller praktik.

I Borås med omgivande region finns idag flyktingar med akademisk utbildning som behöver komplettera denna, för att kunna verka i Sverige inom sin profession. Detta gäller även vissa invandrare som har varit här en längre tid. Även bland mottagna flyktingar och andra invandrargrupper, såsom anknätningsfall och liknande, finns personer med högskoleutbildning från sina hemländer (7). För flyktingar och invandrare med akademisk utbildning utgör Högskolan i Borås, HB, därmed en viktigt resurs i detta integrationsarbete (5).

Hösten 1997 bildades en arbetsgrupp på Arbetsförmedlingen i Borås, innehållande en platsförmedlare och en yrkesvägledare, för att ansvara för nyanlända flyktingar och invandrare. En del av arbetsuppgifterna består i att hjälpa till med översättningar av aktuella utländska betyg och att kartlägga samtliga nyanlända invandrades kompetens, i syfte att kunna hjälpa dem vidare till ett arbete.

Samverkansprojektet Resursen startade i april år 2000. Resursen var då ett projekt mellan Arbetsförmedlingen i Borås, Borås kommun och Försäkringskassan. Syftet är att erbjuda yrkesbestämda och nyanlända flyktingar/invandrare extra stöd och hjälp att komma ut på arbetsmarknaden. Projekt Resursen har från och med 1 januari 2002 permanentats och kallas nu Samverkans-Resursen. Denna består för närvarande av fyra personer från Arbetsförmedlingen, fyra personer från kommunen och en från Försäkringskassan. Personalstyrkan innehåller socialsekreterare, lärare, praktikansaffare,

platsförmedlare, vägledare, administratör och rehabiliteringssamordnare från Försäkringskassan. Stöd ges individuellt till varje invandrare med beaktande av deras individuella förutsättningar.

Regeringen har givit Arbetsmarknadsstyrelsen, AMS, i uppdrag genom arbetsförmedlingarna, att genomföra kompletterande utbildningar för personer med utländsk högskoleexamen. Den riktade insatsen omfattar i ett första skede åren 2001-2003 (5).

I Västra Götalands län finns cirka 2 000 arbetssökande med utländskt medborgarskap och eftergymnasial utbildning. Dessutom finns ett antal personer med utländsk högskoleutbildning med svenskt medborgarskap. Huvuddelen av dessa personer finns i Göteborgsområdet och i Borås, men även Trollhättan och Skövde har förhållandevis stora grupper av personer med utländsk högskoleutbildning (7).

Arbetsförmedlingen driver idag ett antal kompletterande utbildningar riktade mot legitimationsyrken. Vad gäller övriga akademiker kan i nuläget inga akademiska kompletteringsutbildningar erbjudas dessa, inte heller kunde någon validering av tidigare studier göras. Dessa personer erbjöds heller inte någon fortsättning på sina tidigare studier, förutom om det är klarlagt att det enbart fattas smärre delar av en fullständig akademisk utbildning. I dessa fall kan en upp till 40 veckors kompletterande högskoleutbildning med aktivitetsbidrag beviljas. Sådan utbildning kan i förekommande fall ges som uppdragsutbildning till högskolan.

Därutöver kan i stort konstateras att Sverige inte längre är självförsörjande vad gäller akademiskt skolade personer. Arbetsliv och näringsliv efterfrågar fler akademiker än vad som högskolorna i Sverige för närvarande utbildar. Likväl tillvaratas inte den resurs som invandrare och flyktingar med

akademisk skolning utgör, inte ens inom så kallade bristyrken. Situationen har nyligen uppmärksamrats i ett flertal propositioner (3,4,5).

Metod - Målsättning

Högskolan i Borås hade redan i sitt internationaliseringsprogram (1) som fastställdes av högskolans styrelse i juni 2001 beslutat om ett projekt kallat Invandrarhögskolan. Dock kan konstateras att det faktum att Flyktningmottagningen i Borås i ett tidigt skede under hösten 2001 tillsammans med Arbetsförmedlingens projektansvarige för Samverkansprojektet Resursen kontaktade Högskolan i Borås med ett liknande förslag, gjorde att projektet genom denna externa efterfrågan fick en flygande start. Självklart gynnas också uppstart och genomförande av projektet InvandrarAkademien också av att Högskolans i Borås myndighetschef, Said Irandoust, själv är invandrare, sannolikt den enda invandrare som tillsatts som myndighetschef det senaste århundradet. Att invandrare tillsattes som myndighetschefer i Sverige var tidigare relativt vanligt under Sveriges stormaktstid under 1600- och 1700-talen.

Målsättning

Sålunda skapades InvandrarAkademien i Borås, ett mellan parterna gemensamt projekt (2) vid Högskolan i Borås, som syftar till att utgöra en resurs för att invandrare och flyktingar, dels skall kunna utvärdera sina utländska akademiska utbildningar i reella kompetenstermer, dels för att i förekommande fall skall kunna komplettera utländska akademiska utbildningar vid HB i syfte att kunna få en svensk eller i Sverige godtagen akademisk examen. Målet är att introduktionsutbildning och kompletterande

utbildningar skall bygga på individuella behov och därför måste olika alternativ kunna erbjudas olika individer.

Vidare skall InvandrarAkademien i Borås stimulera potentiella studenter i invandraräta områden i Sverige, att efter gymnasiestudierna fortsätta med akademisk utbildning. Härigenom stärks högskolan i Sverige som rekryteringsbas och högskolans målsättning om att motverka social snedrekrytering främjas (4).

Slutligen syftar InvandrarAkademien i Borås till att främja kulturkommunikation och det mångkulturella samhället, öka förståelsen för andra kulturers religion, seder och bruk och därmed verka för att individer av utländsk härkomst lättare kan integreras i det gemensamma svenska samhället (5).

Framgång i dessa målsättningar kommer med all sannolikhet att främja invandrades och flyktingars hälsa och sociala välbefinnande, samtidigt som det är till gagn för såväl samhället som de enskilda individerna.

Överenskommelsen

InvandrarAkademins parter enades under 2002 om en överenskommelse (2) i vilken varje parts minimiansvar klargjordes. Nedan följer vars och ens ansvar till att bidra till Invandrar Akademins utveckling:

Flyktningmottagningen och Arbetsförmedlingen i Borås åtar sig att föreslå personer som kan vara aktuella för akademisk introduktionsutbildning och/eller akademisk kompletteringsutbildning. Flyktningmottagningen och Arbetsförmedlingen kommer att genom sina samarbetspartners Komvux eller annan utbildningsanordnare, att anordna intensivkurser i svenska språket för denna grupp upp till erforderlig kunskapsnivå.

InvandrarAkademien i Borås vid *Högskolan i Borås* åtar sig att sörja för att en evaluering av de så föreslagna personernas utländ-

ska akademiska examina kommer till stånd och avgör om det finns möjlighet för dessa individer att komplettera sin utbildning via Högskolan i Borås eller i förekommande fall vid annat lärosäte främst i Sverige men även i utlandet.

InvandrarAkademien i Borås erbjuder också en kompletterande utbildning i svenska språket och i förekommande fall också i engelska språket för individer som varken har erforderliga kunskaper i svenska eller i engelska.

Den första gruppen studenter av ovan angivna slag, kom att börja höstterminen 2002. Gruppen svarar mot högst 20 helårsstudieplatser, HST, vid högskolan. Redan under vårterminen 2003 kommer en ny grupp att kunna antas till sådan kompletterande akademisk utbildning.

Sjuhäradets kommunalförbund åtar sig att utgöra en länk mellan InvandrarAkademien i Borås och medlemskommunerna, särskilt vad avser möjligheterna för dessa kommuner att erbjuda trainee-anställningar och, i förekommande fall, verksamhetsförlagd utbildning till Invandrar-Akademins i Borås studenter.

Industri och handelsklubben i Borås åtar sig att utgöra en länk mellan InvandrarAkademien i Borås och medlemsföretagen, särskilt vad avser möjligheterna för dessa företag att erbjuda trainee-anställningar och, i förekommande fall, så kallade Industrial Placements till Invandrar Akademins i Borås studenter.

Projektledare, biträdande projektledare och ledning

Som den högst ansvarige för internationaliseringsfrågor under rektor och tillika ansvarig för verkställandet av Högskolans i Borås internationaliseringsprogram, tog jag själv på mig ansvaret som projektledare. Till

biträdande projektledare utsågs chefen för flyktningmottagningen i Borås, Liisa Larsson. Vidare tillsattes en partsammansatt styrgrupp för InvandrarAkademien. Denna sammanträder i princip varannan månad.

Handläggare

För detta projekt söktes en särskild handläggare som med stöd av övriga resurser vid HB:s internationella sekretariat, kunde fylla de ovan beskrivna särskilda funktioner att stärka självförtroende, utveckla meritportfölj och bidra till validering av reell kompetens. Projektet stöds nu av handläggaren Prafulla Acharia, som själv är invandrare och som tidigare sysslat med valideringsfrågor av reell kompetens för ett antal amerikanska universitet. Handläggaren har vidare egen erfarenhet av att arbeta i invandratäta områden såsom Rinkeby i Stockholm. Dessa erfarenheter har naturligtvis varit av stort värde för projektets genomförande.

Resultat

Höstterminen 2002 antogs sålunda sammantaget 21 personer till InvandrarAkademien, efter en noggrann antagningsprocess baserad på intervjuer, framtagande och värdering av sökandes Curriculum Vitae (alternativt meritportfölj). Förtur ges till sökande, som vid anmälningstillfället uppfyller följande formella villkor:

- Har universitetsexamen från utlandet
- Har fullföljt Svenska För Invandrare (SFI)
- Har goda kunskaper i engelska

Vidare värderades de sökandes förmåga, utvecklingspotential, motivering och vilja i att genomföra utbildningen vid Invandrar Akademien. Cirka var tredje sökande antogs,

eftersom antagningstalet hade satts till högst 20 personer för höstterminen 2002. Samtliga av HB:s institutioner är involverade i InvandrarAkademiens verksamhet. Höstterminens verksamhet startade med kompletterande utbildning i svenska och i förekommande fall i engelska. Därtill understöddes utveckling av studenternas självförtroende och motivation att fullfölja studierna.

De antagna representerar en vid geografisk fördelning. Från Afrika kom 4 personer (1 från vardera Liberia, Somalia, Rwanda och Kongo), från Asien 1 person (Afghanistan), från Mellanöstern 8 personer (4 från Irak och 4 från Iran), från Europa 2 personer (England samt Tyskland/Grekland), från USA 1 person samt från Östeuropa 5 personer (en från vardera Ryssland, Ukraina och Bosnien samt 2 från Jugoslavien). Könstilldelningen var 8 kvinnor och 13 män. Av dessa har 18 personer en avlagd universitetsexamen från utlandet och 3 personer har två eller fler års utbildning från universitet i utlandet.

Resultat efter en termins studier

Av de 21 antagna har 2 slutat av det skälet, att de redan har fått annat arbete. En av dessa startade eget företag. Redan under hösten påbörjade 2 studenter sina akademiska kompletteringsstudier, en av dessa går nu vidare till forskarstudier och 11 studenter kommer att påbörja sina akademiska kompletteringsstudier vid vårterminens start 2003. Ett fåtal, 4 personer, behöver ytterligare stärka sina språkkunskaper i svenska och engelska innan de kan gå vidare till akademiska kompletteringsstudier. De fortsätter således med språkstudier under vårterminen 2003. De återstående 2 personerna kommer av allt att döma inte att kunna klara sitt åtagande och kommer därför att hjälpas till annat arbete än sådant som baseras på akademisk examen.

Gällande vårterminen 2003, kommer ytterligare drygt 20 studenter att antas till InvandrarAkademin.

Resultat; Särskilt uppdrag till Högskolan i Borås

Mot bakgrund av senare tids lagda propositioner (2,4,5) avsatte regeringen, efter ansökan från Högskolan i Borås, i tilläggspropositionen för 2002 resurser för InvandrarAkademin. I regleringsbrevet för 2003 erhöll vidare Högskolan i Borås glädjande nogs, som ett särskilt åtagande, att driva verksamheten vid InvandrarAkademin (6).

Diskussion

Följande erfarenheter, observationer och slutsatser har vunnits hittills:

Gruppen invandrade akademiker har ofta vistats här en betydande tid, stundtals åtskilliga år, i Sverige, utan att de givits möjlighet till kompletterande utbildning och utan att deras kunskaper och erfarenheter har tillvaratagits eller ens värderats på något sätt. Många har därmed förlorat sitt självförtroende och hopp om en bättre framtid. De har helt enkelt givit upp. En betydelsefull uppgift för InvandrarAkademin har därför blivit att också söka stärka självförtroendet och inge framtidstro om den egna förmågens möjligheter till dess "studenter", så att dessa kan ta sig ur en situation av ständigt beroende av socialhjälp, aktivitetsbidrag, arbetsmarknadsåtgärder, sjukförsäkringsåtgärder och andra skyddsnet i det svenska samhället. InvandrarAkademiens verksamhet väcker oftast mycket stora förväntningar och glädje bland personer med utländsk examen som det kan vara svårt att leva upp till. Så vid sidan av att efter bästa förmåga söka stärka självförtroendet och inge framtidstro, måste man också söka bibringa en realistisk

syn på vad som faktiskt är möjligt just nu i det svenska samhället. Detta är stundtals en delikat balansgång.

En annan erfarenhet som vunnits efter samtal med den berörda gruppen och som väsentligen skulle minska nuvarande svårigheter som invandrade akademiker upplever i sin sociala situation och som påverkar deras självförtroende och hälsotillstånd, är snabbare besked om uppehållstillstånd och villkor för vistelse i Sverige.

Ett erfarenhetsbaserat förslag som kan framföras är att utbildning i svenska språket för åtminstone den första nivån i den nya SFI-utbildningen startar genast och senast efter en månads vistelse i Sverige, vare sig ställningstagande om fortsatt uppehållstillstånd kunnat fattas eller ej. Vidare bör tidigare utländska utbildningar och examina över sättas och valideras senast efter 6 månaders vistelse i Sverige, så att eventuell kompletteringsutbildning kan förberedas. Härigenom kan framtidstro, självförtroende och därmed hälsa, bättre behållas.

En av InvandrarAkademiens huvuduppgifter är att skapa metoder och instrument att utvärdera reell kompetens som komplement till Högskoleverkets formella utvärdering av utländska akademiska meriter. Det finns flera skäl till detta. Ett skäl är att många invandrade akademiker som kommit hit av flyktingskäl, inte sällan saknar formella akademiska merithandlingar. De har kanske flytt under sådana omständigheter att de kanske inte har några handlingar alls som stöder deras uppgifter. En annat skäl är att även om examens- och merithandlingar finns, kan en utländsk akademisk utbildning mycket väl motsvara eller överstiga den kompetens en svensk examen ger, men den formella utvärderingen och översättningen av betyg visar likväl, att vissa kurser eller avsnitt saknas vid en direkt jämförelse med motsvarande

svensk examen.

Attityder i det svenska samhället måste uppmärksammas och bearbetas. Således måste den inneboende rädslan för det okända som finns hos i princip alla människor och som är vanlig för att inte säga naturlig, övervinnas. Skall en främling/utlänning som man inte känner betraktas som en blivande vän eller som en potentiell fiende? Alltför ofta tycks man ta det säkra före det osäkra och alltför ofta därmed välja den senare attityden. Det innebär att upplysning och utbildning för såväl utländska medborgare som vistas i Sverige, invandrare och svenska medborgare måste äga rum. Upplysnings- och bildningsinslag med inslag av kulturkommunikation och konfliktlösning, bör därför på sikt ingå i all skolutbildning och i all akademisk utbildning.

Det är oerhört betydelsefullt att efterfrågan och krav också kommer från och stöds av samhälle och arbetsliv. Mina tidigare erfarenheter från ett annat lärosäte, som redan 1993 sökte starta ett liknande projekt, visar att om en utländsk akademisk utbildning enbart värderas av akademien och att enbart akademiens inomvetenskapliga bedömningar och värderingar ligger till grund för vilken kompletterande utbildning som bedöms behövas för den utländska akademikern, kommer vederbörande inte säkert att vara hjälpt med detta i arbetslivet. Man måste också så noggrant som möjligt ta reda på potentiella framtida arbetsgivares syn och behov. Således är samarbete med s.k. avnämare i arbetslivet av grundläggande betydelse, för att man skall kunna vinna framgång i att kunna erbjuda utländska akademiker adekvat arbete på den svenska arbetsmarknaden.

Kan inte den resurs som invandrade akademiker utgör tillgodogöras i det svenska samhället nu, påverkas sannolikt också framtida generationer med invandrabak-

grund såtillvida, att det torde vara svårare att motivera barn till invandrade akademiker att skaffa akademisk eller annan högre utbildning, om föräldrarna själva inte kan tillgodogöra sig eller ha nytta av sin egen akademiska utbildning i Sverige. Av detta skäl har HB startat ett kompletterande projekt i Biskopsgården, ett invandrantätt område i Göteborg. Således kommer högskolans lärare att ge gästföreläsningar i Biskopsgårdens skolor och högskolans studenter kommer att medverka i t.ex. läxhjälp och som "mentor" för eleverna. Detta projekt äger rum i samarbete med Biskopsgårdens stadsdelsnämnd i Göteborg. Liknande projekt övervägs riktade mot andra invandrantäta områden i andra städer i Sverige.

Biskopsgården har ingen gymnasieskola. Därför måste en fortsättning på gymnasium kunna erbjudas dessa elever innan de kan påbörja en akademisk utbildning. Av detta skäl har överläggningar med ett av landets mest ansedda gymnasium inletts, i syfte att kunna erbjuda dessa elever en efterföljande adekvat gymnasieutbildning. Att just ett "prestige-gymnasium" valts som partner, är för att kunna ge de studiemotiverade eleverna från invandrantäta områden en gymnasieutbildning vars kvalitet inte kan ifrågasättas.

En annan mycket viktig erfarenhet som vunnits, är att betydligt mer tid och kraft måste ägnas åt interkulturell kommunikation. Med kultur i detta sammanhang avses inte bara kulturer av nationellt, etniskt eller religiöst ursprung, utan också kulturer som har sin ursprung i organisation, bransch, företag eller offentlig verksamhet. För att ytterligare kunna utveckla InvandrarAkademien, kommer ett relaterat projekt "Centrum för Interkulturell Kommunikation" att startas under våren 2003. Detta Centrum skall inte bara erbjuda verksamhet riktad mot InvandrarAkademien, utan också kunna

utgöra en resurs för samtliga utbildningar vid Högskolan i Borås. De kommer att erbjuda kurser i fackspråk och interkulturell kommunikation och på sikt i ledarskap och konfliktlösning som delmoment av utbildningar åt högskolans studenter. Dessa utbildningar kommer att erbjudas i samarbete med ett antal utländska lärosäten från olika delar i världen för att kunna ge den bredd och det djup som är nödvändigt för global interkulturell kommunikation. Samtliga högskolans examinerade studenter bör vara anställningsbara globalt. Lärosäten som för närvarande övervägs i detta samarbete finns i Indonesien, Japan, Latinamerika, Ryssland, Sri Lanka, Storbritannien, Sydafrika, Taiwan, Tyskland, samt USA.

Referenser

1. Porten till världen finns i Högskolan i Borås. Högskolans i Borås internationaliseringsprogram fastställt av styrelsen 7 juni 2001, Dnr 117-01-10.
2. Överenskommelse Invandrarakademien i Borås - Mångfaldens högskola, Dnr 35-02-15.
3. Den öppna högskolan. Regeringens proposition 2001/02:15.
4. Mångfald i högskolan. Regeringens proposition 2000:47.
5. Advantage Sweden, en kraftsamling för ökad rekrytering av utländska studenter till Sverige. Regeringens proposition 2000:92.
6. Regleringsbrev för 2003, Dnr U2002/4735/DK.
7. Statistiska uppgifter från Statistiska Centralbyrån, samt från Flyktningmottagningen i Borås, Arbetsförmedlingen i Borås och Högskolan i Borås.